

საერთაშორისო კონფლიქტების დარეგულირების გლობალური მექანიზმების თეორიულ-მეთოდოლოგიური და ისტორიული ჩარჩო

საერთაშორისო კონფლიქტების დარეგულირების მცდელობები იწყება ვესტფალის სისტემის ჩამოყალიბებით, რომელმაც საერთაშორისო საზოგადოებაში, ფაქტობრივად, ახალ ერას დაუდო საფუძველი და თითქმის პირველი მსოფლიო ომის დასასრულამდე გასტანა. ეს ევროპული სისტემა წარმოადგენდა ევროპული მმართველობის ჩარჩოს. ეს იყო გზა გარკვეული სოციალური წესრიგის დამყარების, გამლიერებისა და თვალყურის დევნისათვის. მის საფუძველს წარმოადგენდა სახელმწიფოებრიობის და სუვერენიტეტის პრინციპი.

სახელმწიფოებრიობა ნიშნავდა, რომ მსოფლიო დაყოფილი იყო ტერიტორიულ ნაწილებად, რომელთაგან თითოეულს მართავდა დამოუკიდებელი ხელისუფლება. ეს მოდერნისტული სახელმწიფო იყო ცენტრალიზებული, ფორმალურად ორგანიზებული საზოგადოებრივი სახელისუფლო აპარატი, რომელიც იყენებდა ლეგალურ მონოპოლიას შეიარაღებული ძალადობის ფორმით თავისი იურისდიქციის საზღვრებში. იმ პერიოდის მსოფლიო პოლიტიკის მთავარ აქტორთა მთავარ მიზანს წარმოადგენდა ის, რომ აღარ მომხდარიყო პირველი მსოფლიო ომის მსგავსი ანუ ფრო მძიმე ტრაგიკული ომი. ამისათვის გადაწყდა ყველა იმ მიზეზის შესწავლა, რამაც კონფლიქტის დაწყება გამოიწვია, რომლის შედეგადაც რამდენიმე მიზეზი გამოიკვეთა.

დადგინდა, რომ სახელმწიფოები აქტიურად აწარმოებდნენ საიდუმლო დიპლომატიას, შეჯიბრს შეიარაღებაში, სამხედრო ნაციონალიზმს და სახელმწიფოები მოკავშირეებს მხოლოდ პირადი სარგებლის მიღების მიზნით არჩევდნენ. სამომავლოდ კონფლიქტების არიდების მიზნით გადაწყდა, რომ საერთაშორისო ორგანიზაცია უნდა შექმნილიყო, რომელიც დაფუძნებული იქნებოდა და წახალისებდა ღია დიპლომატიას, მოახდენდა განიარაღებას, წახალისებდა კოლექტიურ უსაფრთხოებად შესაძლო ნეგატიური შედეგების გაზრდით ქვეყნებს სამომავლოდ კონფლიქტის დაწყების სურვილს შეუმცირებდა.

საკვანძო სიტყვები: ვესტფალიის ზავი, საერთაშორისო ურთიერთობები, პირველი მსოფლიო ომი, სახელმწიფოებრიობა, სუვერენიტეტი.

ვესტფალიის სისტემა იყო სუვერენული, რაც ნიშნავს იმას, რომ იგი ახორციელებდა ყოვლისმომცველ, უზენაეს, შეუზღუდავად ექსკლუზიურ კონტროლს განსაზღვრული ტერიტორიის ჩარჩოებში, რომ ვესტფალიის სისტემა ისტორიული ფენომენი იყო.

სხვა სიტყვებით, სუვერენულ სახელმწიფოთა სისტემა მმართველობის განსაკუთრებულ ჩარჩოს ქმნიდა, რომელიც იქმნებოდა გარკვეულ დროში სპეციფიური პირობების შედეგად.

პირველ ეტაპად შეიძლება მივიჩნიოთ 1648 წლის 24 დეკემბერს დადებული ე.წ.

„ვესტფალიის ზავი“. ამ ზავით თითქმის შეწყდა გაუთავებელი ევროპული ომების ერა და მშვიდობამ დაისადგურა.

ზავის პირობებით ევროპაში დომინირებადი სახელმწიფო გახდა შვედეთი, რომელმაც ტერიტორიების მნიშვნელოვანი ნაწილი მიიერთა. თუმცა ამ ზავს სხვა ასპექტით ჰქონდა განსაკუთრებული მნიშვნელობა საერთაშორისო საზოგადოებისათვის. ზავმა, ფაქტობრივად, ახალ ერას დაუდო საფუძველი, რომელმაც თითქმის პირველ მსოფლიო ომამდე გასტანა. ჰოლანდია აღიარებულ იქნა დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ, აღიარებულ იქნა შვეიცარიის კავშირი, მნიშვნელოვნად შესუსტდა რომის პაპის გავლენა ევროპის სამხედრო და პოლიტიკურ წყობაზე. ამან მნიშვნელოვანი გასაქანი მისცა იმ დროს არსებული ქვეყნების პოტენციალს.

გარდა ამისა, საღვთო რომის იმპერიის ფარგლებში არსებულ ტერიტორიებს მიეცათ ე.წ. „ჯუს ფოედერაციონის“ - უფლება, გამხდარიყვნენ სხვა პოლიტიკურ ძალთა მოკავშირეები იმ წინაპირობებით, რომ მათი ალიანსი არ შეეწინააღმდეგებოდა იმპერიისა და შეთანხმების ინტერესებს. ამით პატარა სახელმწიფოებს მიეცათ განვითარების ძალიან დიდი საშუალება. ჩამოყალიბდნენ საერთაშორისოდ აღიარებული სუვერენული სახელმწიფოები და გახდნენ საერთაშორისო წესრიგის სრულყოფილი წევრები.

ამით, ფაქტობრივად განხორციელდა საერთაშორისო ძალაუფლების დანაწევრება, რამაც ხელი შეუწყო ე.წ. „პატარა ქვეყნების“ განვითარებას და ძალთა დაბალანსებას საერთაშორისო დონეზე, თუმცა მიუხედავად ამ დიდი პროგრესისა კაცობრიობა კვლავაც გაეხვია ომიანობის ქარცეცხლში.

1742 წელს ინგლისელმა ფილოსოფოსმა დევიდ ჰიუმმა ძალთა ბალანსის სისტემას - ესეე მიუძღვნა. 1758 წელს თავის ნაშრომში „ხალხთა უფლებები“ შვეიცარიელმა დიპლომატმა და იურისტმა ემერიხ დე ვატელმა

ბალანსის პრინციპი განსაზღვრა როგორც: „საქმის ვითარება, როდესაც არცერთ სახელმწიფოს არ შეუძლია აბსოლუტური უპირატესობის ქონა და სხვებზე მბრძანებლობა“.

განსაკუთრებით გვინდა გამოვყოთ გერმანელი მოაზროვნის ემანუელ კანტის შეხედულებები, ერთა მშვიდობიანი გაერთიანების შესახებ, რომელიც კონფლიქტს შეზღუდავდა და სახელმწიფოებს შორის მშვიდობას დაიცავდა. 1795 წელს მან გამოსცა წიგნი „მუდმივი მშვიდობა: ფილოსოფიური სკეჩი“, სადაც მხარს უჭერდა მშვიდობიანი მსოფლიო წესრიგის შექმნას, რომელიც შინაარსობრივად არ გულისხმობდა მსოფლიო ხელისუფლების შექმნას, არამედ ისეთი სახელმწიფოების, რომლებიც თავისუფალი ქვეყნები იქნებოდნენ და პატივს სცემდნენ როგორც საკუთარი, ისე სხვა ქვეყნის მოქალაქეებს, რაც მსოფლიოში ხელს შეუწყობდა მშვიდობიანი საზოგადოების შექმნას.

XIX საუკუნეში ნაპოლეონის ომების შემდგომ ევროპაში მშვიდობის შენარჩუნებაში და კოლექტიური უსაფრთხოების ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია ევროპის კონცერტმა.

აღნიშნულ პერიოდში საერთაშორისო სამართალი მნიშვნელოვნად განვითარდა, რომლის დროსაც შეიქმნა ჟენევის პირველი კონვენცია და ჰააგის 1899 და 1907 წლების კონვენციები, რომლებიც სამშვიდობო, ისე საომარი მოქმედებების დროს სახელმწიფოთა მოქმედებებს არეგულირებდნენ.

1907 წელს ჰააგის კონფერენციამ არგენტინის საგარეო საქმეთა მინისტრის დრაგოს მიერ ჩამოყალიბებული დოქტრინის ზეგავლენით მიიღო კონვენცია, რომელიც კრძალავდა სამხედრო ძალის გამოყენებას იმ სახელმწიფოების მიმართ, რომლებმაც ვერ გადაიხადეს ხელშეკრულებით ნაკისრი სესხი; ხოლო 1928 წ. ბრიანკელოგის პაქტით, რომელსაც II მსოფლიო ომის დაწყებამდე

სამოცდარვა სახელმწიფომ მოაწერა ხელი, ისტორიაში პირველად იქნა კოდიფიცირებული ნორმა, რომელიც კრძალავდა ძალის, როგორც ეროვნული პოლიტიკის ინსტრუმენტის გამოყენებას. უფრო გვიან ეს დადასტურდა ნიურნბერგის ტრიბუნალის მიერ, რომელმაც ომი გამოაცხადა „უმძიმეს საერთაშორისო დანაშაულად“.

მიუხედავად ამისა, ცხადი იყო, რომ ომის კანონგარეშე მხოლოდ იურიდიული გამოცხადება არ წარმოადგენდა მშვიდობის სრულ გარანტიას. პირველი მსოფლიო ომის სისასტიკემ მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია ევროპაში არსებულ სოციალურ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სისტემებზე. კონფლიქტის მიმდინარეობის პერიოდში რამდენიმე იმპერია დაიშალა, კერძოდ რუსეთის, გერმანიის, ავსტრია-უნგრეთის და ოსმალეთის იმპერია. პირველი მსოფლიო ომის სისასტიკემ მსოფლიოში პაციფისტური და ანტისაომარი მოძრაობები მნიშვნელოვნად გააძლიერა,

სწორედ ამიტომ პირველი მსოფლიო ომი „უკანასკნელ ომად“ იყო მიჩნეული. იმ მიზნით, რომ პირველი მსოფლიო ომის მსგავსი ანუ ფრო მძიმე ტრაგიკული ომი აღარ მომხდარიყო გადაწყდა ყველა იმ მიზეზის შესწავლა რამაც კონფლიქტის დაწყება გამოიწვია, რომლის შედეგადაც რამდენიმე მიზეზი გამოიკვეთა. დადგინდა, რომ სახელმწიფოები აქტიურად აწარმოებდნენ საიდუმლო დიპლომატიას, შეჯიბრს შეიარაღებაში, სამხედრო ნაციონალიზმს და სახელმწიფოები მოკავშირეებს მხოლოდ პირადი სარგებლის მიღების მიზნით არჩევდნენ.

სამომავლოდ კონფლიქტების არიდების მიზნით გადაწყდა, რომ საერთაშორისო ორგანიზაცია უნდა შექმნილიყო, რომელიც დაფუძნებული იქნებოდა და წახალისებდა ღია დიპლომატიას, მოახდენდა განიარაღებას, წახალისებდა კოლექტიურ უსაფრთხოებად შესაძლო ნეგატიური შედეგების

გაზრდით ქვეყნებს სამომავლოდ კონფლიქტის დაწყების სურვილს შეუმცირებდა.

ერთა ლიგის შექმნამდე დიდ ბრიტანეთს, აშშ-ს და საფრანგეთს საკუთარი მოსაზრებები და შეხედულებები ჰქონდათ, თუ როგორი უნდა ყოფილიყო ორგანიზაცია, რომელიც სამომავლოდ მსოფლიო წესრიგის და სტაბილურობის განმსაზღვრელი იქნებოდა. ბრიტანული იდეის თანახმად უნდა მომხდარიყო ე. წ. გამარჯვებული ქვეყნების კონფერენცია, რომელიც ქვეყნებს შორის დავეს გადაწყვეტდა და საჭიროების შესაბამისად სანქციებს დააწესებდა.

საფრანგეთის ინიციატივა ორგანიზაციასთან დაკავშირებით უფრო მრავლისმომცველი იყო, რაც გულისხმობდა კრიზისების გადაჭრას საგანგებო შეხვედრებით და საერთაშორისო არმიის შექმნით, რომლის მეშვეობითაც გადაწყვეტილების აღსრულება მოხდებოდა.

რაც შეეხება აშშ-ის პოზიციას, ვუდრო ვილსონმა ორგანიზაციის შექმნის იდეა მის ცნობილ 14 პუნქტზე დააფუძნა, რომლის მიხედვითაც ედვარდ ჰაუსმა ერთა ლიგის პირველი მონახაზი შეიქმნა. აღნიშნული მონახაზის თანახმად, სახელმწიფოებს უნდა შეეწყვიტათ არაეთიკური მოქმედებები, ასევე გარკვეული სახის ჯაშუშობა და უღირსი მოქმედებები. სახელმწიფოები რომლებიც არ დაემორჩილებოდნენ ორგანიზაციის გადაწყვეტილებას მათ მიმართ უნდა მომხდარიყო მკაცრი სანქციების დაწესება და ვაჭრობის აკრძალვა იმ ქვეყნებთან, რომლებიც აღნიშნულ ქვეყანას სტრატეგიულად მნიშვნელოვან ნედლეულს აწვდიდა.

ბრიტანელი რობერტ სესილის და სამხრეთ აფრიკელი იან სმუტსის შექმნილმა მონახაზმა მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია ერთა ლიგის როლზე და მის სტრუქტურაზე. სმუტსი, აქტიურად უჭერდა მხარს საბჭოს შექმნას, სადაც როგორც დიდი ისე პატარა სახელმწიფოები იქნებოდნენ გაერთიანებულნი, წევრი პატარა ქვეყნები დიდების-

გან განსხვავებით როტაციის პრინციპს დაემორჩილებოდნენ, ხოლო დიდი ქვეყნები მუდმივმოქმედი წევრები იქნებოდნენ.

სმუტსის იდეის თანახმად ასევე, უნდა შექმნილიყო ე.წ. მანდატის სისტემა, რომელიც ღერძის ქვეყნების ტერიტორიებს გამარჯვებულ და ანტანტის ქვეყნებს გადაუნაწილებდა. მეორე მხრივ, სესილის ინიციატივები მეტწილად კონცენტრირებული იყო ლიგის ადმინისტრაციულ მხარეზე, რომლის მიხედვითაც განსაზღვრული იყო როგორც საბჭოს ისე ასამბლეის შეკრების დრო და ფუნქციები. სესილი ასევე მხარს უჭერდა მუდმივმოქმედი სამდივნოს შექმნას, რომელიც ლიგის ადმინისტრაციულ საკითხებს გაუძღვებოდა.

1919 წელს პარიზის სამშვიდობო კონფერენციის დროს ვილსონმა, სესილმა და სმუტსმა საკუთარი მონახაზები წარმოადგინეს. დელეგაციებს შორის გრძელვადიანი და დამღლეი მოლაპარაკებების შემდგომ შეთანხმება შედგა და მიიღეს ჰურსტ-მილერის მონახაზი, რომელზეც ლიგის შეთანხმების დაფუძნება მოხდა, რომლის შედეგადაც 1919 წლის 25 იანვარს წევრებმა ლიგის დაარსებას წინადადებას მხარი დაუჭირეს. ერთა ლიგის საბოლოო შეთანხმების მონახაზი სპეციალური კომისიის მიერ იქნა შედგენილი, ერთა ლიგა ვერსალის ხელშეკრულების ხელმოწერის შედეგად შეიქმნა.

ვერსალის ყველაზე ეფექტური და ნოვაციური გადაწყვეტილება, უნივერსალური ხასიათის და მის ავტორთა რწმენით, პანაციური მისიის მქონე საერთაშორისო ორგანიზაციის - ერთა ლიგის შექმნა იყო.

ინგლისის საგარეო საქმეთა მინისტრ გრეის მიერ დიპლომატიური მინიშნებით „ჩაწოდებული“ იდეა ოპერატიულად გაითავისა ამერიკის პრეზიდენტმა და, როდესაც 1916 წლის მაისში ვილსონმა პირველად ახსენა „მშვიდობისა და სამართლიანობის უნივერსალური გარანტი“ საერთაშორისო

ორგანიზაცია, მას გულწრფელად სჯეროდა, რომ ეს მისი პირადი რწმენის ნაყოფი იყო.

1919 წლის იანვარში ვილსონმა უკვე კონფერენციას წარუდგინა ერთა ლიგის წესდების მისეული ვარიანტი, რომელიც მიიღო კონფერენციამ და ერთა ლიგამ იარსება კიდევ ფორმალურად 1920 წლის 10 იანვრიდან 1946 წლის 18 აპრილამდე. წესდებას 80-მა სახელმწიფომ მოაწერა ხელი.

1920 წლისათვის, იმდროინდელ მსოფლიოში არსებული სამოცდახუთი მსხვილი სახელმწიფოდან, ამერიკისა და საუდის არაბეთის (რომელიც 1932 წელს შეიქმნა) გარდა, შემდგომში ყველა იყო ლიგის წევრი სხვადასხვა დროს და სხვადასხვა ვადით.

სტრუქტურულად, ერთა ლიგა შედგებოდა წევრი სახელმწიფოებისაგან, ასამბლეის, საბჭოსა და სამდივნოსაგან, რომელსაც ხელმძღვანელობდა ლიგის გენერალური მდივანი პლიუს ტექნიკური კომისიები და დამხმარე სამსახურები. 6 მილიონ დოლარს შეადგენდა ლიგის წლიური ბიუჯეტი. ჟენევაში განთავსდა ლიგა. ასამბლეის წევრი იყო ლიგის ყველა წევრი, რომელნიც ყოველი წლის სექტემბერში იკრიბებოდნენ სესიაზე. დრო და დრო იკრიბებოდა სპეციალური სესიაც.

თითო ხმა ჰქონდა ლიგის ყოველ წევრ-სახელმწიფოს. ასამბლეის ფართო კომპეტენცია მოიცავდა ლიგის მთელ მოღვაწეობას. ფართო უფლებებით სარგებლობდა საბჭოც, სადაც მხოლოდ მის კომპეტენციაში შედიოდა ეროვნულ უმცირესობათა პრობლემები, მანდატების სისტემასთან დაკავშირებული საკითხები, დანციგისა (გდანსკის) და სარის პრობლემები. მუდმივ მოქმედი ორგანო იყო სამდივნო, რომელიც სერიოზულ გავლენას ახდენდა ლიგის პოლიტიკაზე.

1940 წლისათვის, სამდივნო 50 ქვეყნის წარმომადგენლით იყო დაკომპლექტებული.

გამომდინარე იქიდან, რომ ლიგის მთავარ ფუნქცია მშვიდობის შენარჩუნება იყო,

წამყვან მიმართულებას წარმოადგენდა შეიარაღების შეზღუდვა და შემცირება;

მიუხედავად იმისა, რომ ერთა ლიგამ შეძლო 40-ზე მეტი პოლიტიკური კონფლიქტის დარეგულირება, არაეფექტური აღმოჩნდა მისი მცდელობები კოლექტიური უსაფრთხოების თაობაზე წესდების XVI პარაგრაფის მეშვეობით გადაეჭრა ისეთი სერიოზული კრიზისები, როგორც იყო იტალიის აგრესია ეთიოპიაში, იაპონიის აგრესია მანჯურიაში, გერმანიისა და იტალიის სამხედრო ჩარევა ესპანეთის სამოქალაქო ომში.

1939 წელს, ერთა ლიგიდან საბჭოთა კავშირის გარიცხვის შემდეგ (ადრე არავის უფიქრია იტალიის გარიცხვაზე), ლიგაში იმდროინდელი მსოფლიოს მხოლოდ ერთი წამყვანი სახელმწიფო - დიდი ბრიტანეთიღა შემორჩა, რამაც საგრძნობლად დასცა მისი ავტორიტეტი და გავლენა. პრაქტიკულად უმოქმედო იყო ლიგა 1939 წლის კრიტიკულ პერიოდში, ხოლო 1940 წლის იანვრიდან კი საერთოდ შეწყვიტა პოლიტიკური პროცესების დარეგულირების ღონისძიებები. 1946 წლის 18 აპრილს, გაიმართა ერთა ლიგის უკანასკნელი სესია, რომელზეც მიღებული გადაწყვეტილებით ლიგა ოფიციალურად გაუქმდა, მისი ქონება კი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას გადაეცა.

1919 წლის 20 ივნისს 44-მა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა ლიგის შეთანხმებას. მათ შორის არ იყო ორი უმნიშვნელოვანესი სახელმწიფო - აშშ და რუსეთი.

მოლაპარაკებების შედეგად განისაზღვრა ლიგის სტრუქტურა, რომლის მიხედვითაც შეიქმნებოდა გენერალური ასამბლეა (სადაც ყველა ქვეყანა იქნებოდა წარმოდგენილი), აღმასრულებელი საბჭო (მხოლოდ დიდი სახელმწიფოები) და მუდმივმოქმედი სამდივნო. ლიგის წევრ ქვეყნებს პატივი უნდა ეცათ სხვა ქვეყნების ტერიტორიებისთვის და აგრესიისგან თავი უნდა შეეკავებინათ, ასევე წევრ ქვეყნებს საკუთარი შეი-

არალება უნდა შეემცირებინათ დონემდე, რომელიც თავდაცვისთვის იქნებოდა აუცილებელი. იმ შემთხვევაში თუ წევრ ქვეყანას სხვა რომელიმე წევრი ქვეყნის მიმართ პრეტენზია ან დავა ექნებოდა ის ვალდებული იყო მიემართა არბიტრაჟისთვის, სადაც მოხდებოდა აღნიშნული დავის გადაწყვეტა. ლიგის შეთანხმების თანახმად ქვეყნებს არბიტრაჟამდე საომარი მოქმედებების დაწყება ეკრძალებოდათ, მანამ სანამ აღმასრულებელი საბჭოს მიერ დანიშნული საერთაშორისო სასამართლო გადაწყვეტილებას არ მიიღებდა.

ვუდრო ვილსონის ძალისხმევის მიუხედავად, რის გამოც ის 1919 წელს მშვიდობის დარგში ნობელის პრემიის ლაურეატიც გახდა, აშშ ერთა ლიგაში ვერ გაწევრიანდა. რესპუბლიკელ სენატორს ჰენრი კებოტს სურდა, რომ აშშ ლიგაში პრივილეგიებით ყოფილიყო წარმოდგენილი. კებოტი ასევე მიიჩნევდა, რომ ომის გამოცხადების უფლება მხოლოდ სენატს ჰქონდა, ხოლო ერთა ლიგის წევრობა ქმნიდა ალბათობას, რომლის მიხედვითაც შეიძლებოდა, რომ აშშ ომში ყოფილიყო ჩათრეული. ვუდრო ვილსონმა აღნიშნულ მოთხოვნებზე უარი თქვა, რის გამოც კომპრომისი ვერ შედგა, ხოლო სენატში საჭირო ხმების 2/3 არ იყო, რის გამოც ვილსონის მცდელობა, რომ აშშ ერთა ლიგის წევრი გამხდარიყო წარუმატებლად დასრულდა.

1920 წლის 16 იანვარს, მას შემდეგ, რაც ვერსალის საზავო შეთანხმება დასრულდა საბჭოს პირველი შეხვედრა გაიმართა. 1920 წლის 1 ნოემბერს ლიგის სათაო ოფისი ლონდონიდან ჟენევაში გადაიტანეს, სადაც პირველი გენერალური ასამბლეა გაიმართა.

ერთა ლიგა - პირველი საერთაშორისო, სამთავრობოთაშორისო ორგანიზაცია რომლის მიზანსაც წარმოადგენდა მსოფლიო მშვიდობის და სტაბილურობის დაცვა.

ერთა ლიგა დაარსდა 1920 წლის 10 იანვარს, მას შემდეგ, რაც პარიზის სამშვიდობო

კონფერენციის შედეგად, პირველი მსოფლიო ომის დასრუბა მოხდა.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია სუვერენულ სახელმწიფოთა ნებაყოფლობით გაერთიანებაა. ესაა საერთაშორისო სამთავრობათაშორისო ორგანიზაცია, რომლის შემადგენლობაში დღეს 191 ქვეყანა შედის. გაერო თავად არ ფლობს სუვერენიტეტს. ორგანიზაციის ნებას წევრი-სახელმწიფოები განსაზღვრავენ, რომლებიც გადაწყვეტილებას იღებენ დემოკრატიულ პრინციპებზე დაყრდნობით - კონსენსუსით ან კენჭისყრის გზით. გაეროს მთავარი მიზნებია: დაიცვას საერთაშორისო მშვიდობა და უსაფრთხოება; ხალხთა თვითგამორკვევისა და თანასწორობის პრინციპის გათვალისწინებით განავითაროს მეგობრული ურთიერთობები სხვადასხვა ერებს შორის; გააღრმავოს საერთაშორისო თანამშრომლობა ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული და ჰუმანიტარული სახის საერთაშორისო პრობლემების გადასაწყვეტად, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა განვითარების მიზნით; გახდეს საერთაშორისო ცენტრი ამ მიზნების შესათანხმებლად და განსახორციელებლად. მისი შექმნის მთავარი მოტივი კი იყო და არის ის სირთულეები, რომელიც აქვთ სახელმწიფოებს - საკუთარი ძალებით გაუმკლავდნენ პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ პრობლემებს.

1919 წელს აშშ-ის პრეზიდენტი ვ. ვილსონი ერთა ლიგის შექმნაში შეტანილი წვლილისთვის ნობელის მშვიდობის პრემიის გამარჯვებული გახდა.

ერთა ლიგის დაარსების დღიდანვე მის მიზანს წესდების მიხედვით წარმოადგენდა კონფლიქტების და ომების მშვიდობიანი გზით მოგვარება, რაც საკითხის გადასაჭრელად ითვალისწინებდა მოლაპარაკებების და არბიტრაჟის გამოყენებას. ერთა ლიგის წესდება ასევე დიდ ყურადღებას უთმობდა ადგილობრივი მოსახლეობის მიმართ სამართლიან დამოკიდებულებას; ადამიანების

და ნარკოტიკების ტრეფიკინგს; იარაღით ვაჭრობას; მსოფლიო ჯანდაცვას; ევროპაში უმცირესობების უფლებების დაცვას; ომის ტყვეების საკითხს და ღირსეული სამუშაო პირობების არსებობას.

ერთა ლიგის წესდების პირველ ნაწილს 1919 წლის 28 ივნისს ვერსალის შეთანხმების ფარგლებში მოეწერა ხელი, რომელიც მის მეორე ნაწილთან ერთად ამოქმედდა 1920 წლის 10 იანვარს, როდესაც მის მეორე ნაწილსაც მოეწერა ხელი. ერთა ლიგის საბჭოს პირველი შეხვედრა ამავე წლის 16 იანვარს გაიმართა, ხოლო 1920 წლის 15 ნოემბერს ერთა ლიგის პირველი ასამბლეა შეიკრიბა.

ერთა ლიგის შექმნა არსებული ეპოქის დიპლომატიისთვის სიახლეს წარმოადგენდა. მისმა შექმნამ მანამდე არსებული ასწლოვანი დიპლომატიური წესრიგი მნიშვნელოვნად შეცვალა. ერთა ლიგის ეფექტიანობა მნიშვნელოვნად იყო დამოკიდებული წევრი სახელმწიფოების გადაწყვეტილებაზე, განსაკუთრებით პირველ მსოფლიო ომში გამარჯვებულ ქვეყნებზე (საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი, იტალია და იაპონია), რომლებიც უზრუნველყოფდნენ რეზოლუციების აღსრულებას, ეკონომიკური სანქციების შესრულებას და შეიარაღებული ძალების გამოყოფას. დიდი სახელმწიფოები ლიგის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულებას ხშირად აყოვნებდნენ, ვინაიდან აღნიშნულს შეეძლო მათი ინტერესებისთვის ზიანი მიეყენებინა.

ამდენად, ერთა მშვიდობიანი გაერთიანების იდეა, რომელიც კონფლიქტს შეზღუდვდა და სახელმწიფოებს შორის მშვიდობას დაიცავდა ჯერ კიდევ 1975 წელს გაჩნდა, როდესაც იმანუელ კანტმა, მისი წიგნი „მუდმივი მშვიდობა: ფილოსოფიური სკეჩი“ გამოსცა. კანტი მხარს უჭერდა მშვიდობიანი მსოფლიო წესრიგის შექმნას, რომელიც შინაარსობრივად არ გულისხმობდა მსოფლიო ხელისუფლების შექმნას, არამედ ისეთი სახელმწიფოების რომლებიც თავი-

სუფალი ქვეყნები იქნებოდნენ და პატივს სცემდნენ როგორც საკუთარ ისე სხვა ქვეყნის მოქალაქეებს, რაც მსოფლიოში ხელს შეუწყობდა მშვიდობიანი საზოგადოების შექმნას.

მე-19 საუკუნეში, ნაპოლეონის ომების შემდგომ, ევროპის კონცერტმა ევროპაში მშვიდობის შენარჩუნებაში და კოლექტიური უსაფრთხოების ჩამოყალიბებაში მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია. აღნიშნულ პერიოდში საერთაშორისო სამართალი მნიშვნელოვნად განვითარდა, რომლის დროსაც შეიქმნა ჟენევის პირველი კონვენცია და ჰააგის 1899 და 1907 წლების კონვენციები, რომლებიც სამშვიდობო ისე საომარი მოქმედებების დროს სახელმწიფოთა მოქმედებებს არეგულირებდნენ.

პირველი მსოფლიო ომის სისასტიკემ მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია ევროპაში არსებულ სოციალურ, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სისტემებზე. კონფლიქტის მიმდინარეობის პერიოდში რამდენიმე იმპერია დაიშალა, კერძოდ, რუსეთის, გერმანიის, ავსტრია-უნგრეთისა და ოსმალეთის იმპერია.

პირველი მსოფლიო ომის სისასტიკემ მსოფლიოში პაციფისტური და ანტისაომარი მოძრაობები მნიშვნელოვნად გააძლიერა, სწორედ ამიტომ პირველი მსოფლიო ომი „უკანასკნელ ომად“ იყო მიჩნეული. იმ მიზნით, რომ პირველი მსოფლიო ომის მსგავსი ან უფრო მძიმე ტრაგიკული ომი აღარ მომხდარიყო გადაწყდა ყველა იმ მიზეზის შესწავლა რამაც კონფლიქტის დაწყება გამოიწვია, რომლის შედეგადაც რამდენიმე მიზეზი გამოიკვეთა. დადგინდა, რომ სახელმწიფოები აქტიურად აწარმოებდნენ საიდუმლო დიპლომატიას, შეჯიბრს შეიარაღებაში, სამხედრო ნაციონალიზმს და სახელმწიფოები მოკავშირეებს მხოლოდ პირადი სარგებლის მიღების მიზნით არჩევდნენ.

სამომავლოდ, კონფლიქტების არიდების მიზნით, გადაწყდა, რომ საერთაშორისო ორგანიზაცია უნდა შექმნილიყო, რომელიც

დაფუძნებული იქნებოდა და წაახალისებდა ღია დიპლომატიას, მოახდენდა განიარაღებას, წაახალისებდა კოლექტიურ უსაფრთხოება და შესაძლო ნეგატიური შედეგების გაზრდით ქვეყნებს სამომავლოდ კონფლიქტის დაწყების სურვილს შეუმცირებდა.

ერთა ლიგის სტრუქტურა შემდეგი ორგანოებისგან შედგებოდა. ასამბლეა, საბჭო და მუდმივმოქმედი სამდივნო. მას ასევე დამატებით გააჩნდა მუდმივმოქმედი საერთაშორისო სასამართლო, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია და სხვა დამხარე კომისიები თუ სამსახურები. თითოეული ორგანოს ბიუჯეტი ასამბლეის მიერ იყო განსაზღვრული, ლიგის ფინანსური მხარდაჭერა მისი წევრი ქვეყნების მიერ ხდებოდა. ერთა ლიგის ასამბლეას და კომისიას შორის ურთიერთობები მკაცრად განსაზღვრული არ იყო, ასევე ბუნდოვანი იყო ორივე ორგანოს კომპეტენციების საკითხიც გადაწყვეტილებები ერთა ლიგაში ერთსულოვნების პრინციპით მიიღებოდა, პროცედურული საკითხების გარდა ყველა საკითხზე ყველა ქვეყანას თანხმობა უნდა განეცხადებინა, წინააღმდეგ შემთხვევაში საკითხი მიღებული არ იქნებოდა. აღნიშნული პრინციპი არ ვრცელდებოდა ახალი წევრების მიღებაზე თუ სხვა რომელიმე განსაკუთრებულ საკითხზე.

მუდმივ მოქმედი სამდივნო - სამდივნო აერთიანებდა სხვადასხვა დარგის ექსპერტებს, რომლებიც გენერალური სამდივნოს ექვემდებარებოდა. აღნიშნული სამდივნოს ძირითადი მიმართულებები იყო პოლიტიკური, ფინანსური და ეკონომიკური, სატრანზიტო, უმცირესობები, ადმინისტრირება (საარი და დანცინგი), მანდატების საკითხი, განიარაღება, ჯანმრთელობა და სოციალური. სამდივნო საბჭოსთვის და ასამბლეისთვის შეიმუშავებდა სამოქმედო გეგმას ასევე საჭიროებისამებრ წარადგენდა რეპორტებს. ასამბლეა - ასამბლეაში ერთა ლიგის ყველა წევრი ქვეყანა იყო წარმოდგენილი, სადაც თითოეულ ქვეყანას 3 წარმომადგენელი

ჰყავდა და ყველა ქვეყანას ერთი ხმის უფლება ჰქონდა. ასამბლეა შეკრება ყოველი წლის სექტემბერში ჟენევაში ხდებოდა, სადაც განიხილავდნენ ახალი წევრების მიღებას და ორგანიზაციის ბიუჯეტს, საბჭოს არა მუდმივმოქმედი წევრების არჩევას და სასამართლოს წევრების არჩევას.

საბჭო, როგორც ასამბლეის გადაწყვეტილების აღმასრულებელი ორგანო, ისე ფუნქციონირებდა. საბჭოს ოთხი მუდმივმოქმედი წევრი ჰყავდა: დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი, იტალია და იაპონია. საბჭოში ასევე შედიოდა 4 არამუდმივი წევრი, რომლებიც 3 წლის ვადით ასამბლეის მიერ აირჩეოდა. საბჭოს პირველი არამუდმივი წევრები იყვნენ: ესპანეთი, ბრაზილია, საბერძნეთი და ბელგია.

ერთა ლიგის საბჭოს წევრთა რაოდენობა არსებობის განმავლობაში რამდენჯერმე შეიცვალა. 1922 წელს არამოქმედი წევრი ქვეყნების რაოდენობა ექვსამდე გაიზარდა, ხოლო 1926 წელს უკვე რვამდე.

1926 წელს, როდესაც გერმანია ერთა ლიგაში გაწევრიანდა ის საბჭოს მეხუთე მუდმივმოქმედი წევრი გახდა. მას შემდეგ, რაც გერმანიამ და იაპონიამ ლიგა დატოვეს არაწევრი ქვეყნების რაოდენობა 9-დან 11-მდე გაიზარდა, ხოლო მას შემდეგ რაც საბჭოთა კავშირი ლიგის წევრი გახდა საბჭოს კიდევ 3 არამუდმივი წევრი დაემატა, რის შედეგადაც საბოლოოდ საბჭოს 15 წევრი ჰყავდა. საბჭოს წევრები საკითხთა განხილვის მიზნით წელიწადში 5-ჯერ იკრიბებოდნენ, შეკრება ხდებოდა საგანგებო მდგომარეობის დროსაც.¹

¹ საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირი (შემოკლებით სსრკ, საბჭოთა კავშირი, სსრ კავშირი, საბჭოეთი) - სოციალისტურ-ცენტრალიზებულად მართული მრავალეროვანი სახელმწიფო აღმოსავლეთ ევროპაში, კავკასიაში, ჩრდილო და შუა აზიაში. საბჭოთა კავშირი 1922 წლის 30 დეკემბერს დაარსდა და 1991 წლის 26 დეკემბერს უზენაესი საბჭოს გადაწყვეტილებით დაიშალა. კავშირის დაშლის შემდეგ სახელმ-

მას შემდეგ, რაც მსოფლიო ომი დასრულდა დღის წესრიგში დამარცხებული ქვეყნების ტერიტორიების ნაწილის გადანაწილების საითხი დადგა. გერმანიას ჩამოერთვა კოლონიები აფრიკასა და ოკეანეთში, ხოლო ოსმალეთის იმპერიას ჩამოერთვა მისი არაბულენოვანი რეგიონები. პარიზის სამშვიდობო შეთანხმების თანახმად, აღნიშნულ ტერიტორიებზე პასუხისმგებლობა სხვა ქვეყნებს უნდა აეღოთ და ემართათ. ერთა ლიგის მანდატის სიტემა შეთანხმების 22-ე მეორე მუხლით იყო განსაზღვრული. მანდატების კომისია განსაზღვრავდა ქვეყნის მანდატის სტატუსს, ასევე სადავო ტერიტორიებზე პლებისციტის ჩატარებას იმისთვის, რომ მოსახლეობას ჰქონოდა არჩევანი თუ რომელ ქვეყანას შეერთებოდა. ერთა ლიგაში მანდატების 3 კატეგორია არსებობდა A, B და C.

A — აღნიშნული მანდატი ოტომანების იმპერიის ნაწილს შეეხებოდა, ასევე თუ გაერთიანება საკმარისად განვითარებული იყო და გააჩნდა სახელმწიფოებრივი ნიშნები და შეეძლო საკუთარი თავის დაცვა მაშინ მისი მოთხოვნები მმართველის შერჩევის დროს მკაცრად გათვალისწინებული უნდა ყოფილიყო.

B — ტერიტორიები, რომლებიც გერმანიის შემადგენლობაში შედიოდა. აღნიშნულ ტერიტორიებზე მცხოვრები ხალხის მართვისას მანდატის მფლობელი ქვეყანა უნდა დახმარებოდა გაერთიანებას განვითარებულიყო და საკუთარი თავის დაცვა ესწავლა. მმართველ ქვეყანა მართული გაერთიანების ადმინისტრირება უნდა განეხორციელებინა და დაეცვა სამოქალაქო წესრიგი.

C — ტერიტორიები მოიცავდა აფრიკის და ოკეანეთის ნაწილს. აღნიშნულ ტერიტორიებზე მცხოვრები ხალხები, რომლებიც

წიფოს საჯარო-კანონებრივი ვალდებულებანი რუსეთის საბჭოთა ფედერაციულ სოციალისტურ რესპუბლიკას დაეკისრა (მოგვიანებით რუსეთის ფედერაციას).

არასაკმარისად განვითარებულები და ცივილიზაციისგან საკმაოდ დაშორებულები იყვნენ. აღნიშნული მანდატის ქვეშ ასევე იმართებოდა ის ტერიტორიები, რომლებზეც ეთნიკური ჯგუფები მნიშვნელოვნად დაქსაქსული ან მცირერიცხოვანი იყო.

ერთა ლიგის მანდატით ტერიტორიების მართვის უფლება მხოლოდ რამდენიმე ქვეყანას ჰქონდა, ერთა ლიგის 14 მანდატი დიდ ბრიტანეთს, სამხრეთ აფრიკის გაერთიანებას, საფრანგეთს, ბელგიას, იაპონიას, ახალ ზელანდიასა და ასვტრალიას ჰქონდა განაწილებული. დიდი ბრიტანეთი მისი მანდატით პალესტინას მართავდა, ხოლო სამხრეთ აფრიკის გაერთიანება კი სამხრეთ დასავლეთ აფრიკის მანდატს.

ერთა ლიგის მანდატით მართულმა ქვეყნებმა დამოუკიდებლობა მეორე მსოფლიო ომის დასრულებამდე ვერ მიიღეს, ერთადერთი გამონაკლისს ერაციის სამეფო წარმოადგენდა, რომელიც ერთა ლიგის წევრი 1932 წელს გახდა.

ერთა ლიგის პირდაპირი მმართველობის ქვეშ იმყოფებოდა ზაარლანდი, რომელიც 15 წლის შემდეგ პლემბისციტის შედეგად დაბრუნდა გერმანიის მმართველობაში და დანცინგის თავისუფალი ქალაქი (დღევანდელი გდნანსკი).

პირველი მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ მსოფლიო ბევრი პრობლემის წინაშე აღმოჩნდა, განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს საზღვრების საკითხი. საზღვრების მოწესრიგების საკითხს მოკავშირეები წყვეტდნენ, მაგრამ ისინი საკითხს განსახილველად ერთა ლიგას მხოლოდ აუცილებლობის შემთხვევაში გადასცემდნენ. ვინაიდან მსოფლიო ომებს შორის პერიოდში ერთა ლიგა ყველა დავას ვერ განიხილავდა, ქვეყნებს შორის ბევრი ტერიტორიული დავა გაჩნდა, რაც დაპირისპირების და შეტაკებების მიზეზი ხდებოდა.

პირველი მსოფლიო ომის დასრულებიდან მალევე ცხადი გახდა, რომ ანტანტის

წევრი ქვეყნები გამარჯვებულები იყვნენ, სწორედ ამიტომ საქართველომ გადაწყვიტა მონაწილეობა მიეღო პარიზის სამშვიდობო მოლაპარაკებებში.

1919 წლის 14 მარტს საქართველომ კონფერენციაში მონაწილე დიდი სახელმწიფოებს წარუდგინეს მემორანდუმი, რომელშიც საუბარი იყო საქართველოს მრავალსაუკუნოვან ისტორიაზე და მის სურვილზე, რომ ერთა ლიგის წევრი გამხდარიყო. ქართული დელეგაციის მცდელობის და მიუხედავად ვერსალის კონფერენციამ საქართველო არც დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ ცნო და ერთა ლიგაში გაწევრიანებაზეც უარი ეთქვა, ვინაიდან დასავლეთი საქართველოს კვლავ რუსეთის გავლენის სფეროდ მიიჩნევდა. საქართველოს დიპლომატიური მისიის დაუღალავი შრომის შედეგად 1920 წლის 12 იანვარს საქართველო დე ფაქტოდ აღიარეს.

1920 წლის დეკემბერში ერთა ლიგაზე განიხილეს საქართველოს ორგანიზაციაში გაწევრიანების საკითხი, რომლის შედეგადაც საქართველოს წევრობაზე უარი ეთქვა. საქართველოს ერთა ლიგის წევრობამდე სულ რამდენიმე ხმა დააკლდა, აუცილებელი 14 ხმიდან მან მხოლოდ 10 მიიღო.

1921 წელს ერთა ლიგაში ინგლისის წარმომადგენელმა ლორდ რობერტ სესილმა განაცხადა: „საქართველოს მდგომარეობა ძლიერ წააგავს ბალტიის სახელმწიფოების მდგომარეობას. ამ სახელმწიფოების ბედი ერთად უნდა გადაწყდეს. ეს სახელმწიფოები უნდა დაშვებულ იქნენ ერთა ლიგის შემადგენლობაში, მაგრამ არ მივცეთ ერთა ლიგის დებულების მე-10 მუხლზე დამყარების უფლება. ერთა ლიგამ რობერტ სესილის აზრი გაიზიარა და საქართველო ერთა ლიგაში მიიღო, იმ განსაზღვრული პირობით, რომ საქართველოს და მის მაგვარ ბალტიის სახელმწიფოების მიმართ იგი თავისუფალია ერთა ლიგის მეათე მუხლით დაკისრებული ვალდებულებისგან.“

მას შემდეგ, რაც მეორე მსოფლიო ომის დაწყება გარდაუვალი იყო, ერთა ლიგის ასამბლეამ გენერალურ მდივანი ჯერ 1938 წელს ხოლო მოგვიანებით 1939 წელს სპეციალური უფლებებით აღჭურვა, რომ ორგანიზაციას ფუნქციონირება შეზღუდულად მაინც გაეგრძელებინა.

1943 წლის თეირანის კონფერენციაზე მოკავშირეებმა გადაწყვიტეს, რომ შექმნილიყო ახალი ორგანიზაცია, რომელიც ერთა ლიგას ჩანაცვლებდა. ერთა ლიგის ბევრი ორგანო და სამსახური გაეროს დაქვემდებარებაში გადავიდა, მაგალითად საერთაშორისო შრომის ორგანიზაცია გაეროს ნაწილი გახდა. ერთა ლიგისგან განსხვავებით გაეროს შემქმნელებმა ახალი ორგანიზაციის სტრუქტურის ეფექტიანობას დიდი ყურადღება მიაჩნეს. ერთა ლიგის საბოლოო კრება 1946 წლის 18 აპრილს გაიმართა. დარჩენილმა 34 წევრმა ორგანიზაციის თვითლიკვიდაცა გამოაცხადა და მისი აქტივები გაეროს გადასცა.

ამრიგად, თავისი 26-წლიანი არსებობის განმავლობაში ერთა ლიგას ჰქონდა, როგორც მნიშვნელოვანი წარმატებები, ისე წარუმატებლობები, მაგრამ დროთა განმავლობაში ერთა ლიგის არაეფექტიანობა მნიშვნელოვნად გამოიკვეთა, განსაკუთრებით XX საუკუნის 30-იანი წლებში, როდესაც მან ღერძის ქვეყნების აგრესიული პოლიტიკის შეჩერება ვერ მოახერხა. ერთ-ერთ მთავარი მიზეზი, რამაც განაპირობა ერთა ლიგის არაეფექტიანობა იყო აშშ-ის უარი გამხდარიყო ორგანიზაციის წევრი, მაშინ როდესაც აშშ აღნიშნული ორგანიზაციის შექმნის მთავარი ინიციატორი იყო. ერთა ლიგის როგორც ორგანიზაციის დასუსტება და ავტორიტეტის დაქვეითება რამდენიმე მოვლენამ განაპირობა, კერძოდ, საბჭოთა კავშირი ორგანიზაციის წევრი საკმაოდ გვიან გახდა, მაგრამ ფინეთთან სამხედრო დაპირისპირების გამო ის მალევე გააძევეს. საბჭოთა კავშირის გაძევებას მალევე მოჰყვა გერმანიის,

იტალიის, იაპონიის და ესპანეთის მიერ ერთა ლიგის დატოვება. მეორე მსოფლიო ომის დასაწყისში გამოჩნდა, რომ ერთა ლიგამ მისი მთავარი მიზანი ახალი მსოფლიო ომის აცილება ვერ მოახერხა. მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ ერთა ლიგა ახალი ორგანიზაციით გაერთიანებული ერების ორგანიზაციით (გაერო) ჩანაცვლდა.

მსოფლიოს პირველი საერთაშორისო ორგანიზაციის დასაბრუნებელი კრახის გამომწვევ მიზეზთა შორის მთავარი, ალბათ, ამერიკის ბოიკოტი იყო; მსოფლიოს უმდიდრესი და უძლიერესი სახელმწიფოს გარეშე დარჩა ორგანიზაცია, რომლის ბირთვსაც ომით დასუსტებული რამდენიმე დემოკრატიული და უფრო მეტი რევანშისა და ახალი ტერიტორიული დაპყრობებისათვის სამზადისში მყოფი დიქტატორული რეჟიმები წარმოადგენდნენ.

თუკი ვინმეს შეეძლო ერთა ლიგის წესდების X მუხლით გათვალისწინებული ფუნქციონირების პრინციპის - წევრი სახელმწიფოების ტერიტორიული მთლიანობის - დაცვა, ეს ამერიკა იყო. მან კი (მისმა საკანონმდებლო ორგანომ) სწორედ ამ მუხლის გამო თქვა უარი წესდების რატიფიკაციაზე. სხვას ვის, თუ არა ამერიკას შეეძლო რეალურად ექცია იტალიის საწინააღმდეგო სანქციები და ეთიოპია გადაერჩინა? მხოლოდ ამერიკას შეეძლო „ჭკუაზე მოეყვანა“ იაპონია და მანჯურია გადაერჩინა.

მართალია, 1934 წელს საფრანგეთის ინიციატივით 30-მა სახელმწიფომ მიიპატიჟა საბჭოთა კავშირი ლიგაში და იგი ორგანიზაციის სრულუფლებიანი წევრი გახდა, მაგრამ მოსკოვს არც საიმისო რეალური ძალა და, რაც მთავარია, არც სურვილი ჰქონდა მისი მსოფლმხედველობისთვის უცხო პრინციპების ქომაგად გამოსულიყო. მით უმეტეს, რომ არც დემოკრატიული სახელმწიფოები იკლავდნენ თავს საკუთარი პრინციპების დაცვით - ასე იყო, როდესაც აგრესორი იტალიის წინააღმდეგ მიიღო ლიგამ

სანქციებზე გადაწყვეტილება, მაგრამ ფიქციად აქცია ის ინგლისმა თავისი უარით გადაეკეტა სუეცის არხი, საიდანაც რომი ნავთობს ლებულობდა. ანალოგიურივე სიტუაცია შეიქმნა 1936 წელს, როდესაც გერმანიამ ცინიკურად გადააბიჯა ვერსალისა და ლოკარნოს ხელშეკრულებებს და ჯარი შეიყვანა რეინის დემილიტარიზებულ ზონაში; 1936 წლის 14 მარტს, ლონდონში გაიმართა ერთა ლიგის საბჭოს სხდომა, სადაც ევროპის სამმა დემოკრატიულმა სახელმწიფომ - ინგლისმა, საფრანგეთმა და ბელგიამ - უარი თქვა მშვიდობისათვის საფრთხედ შეეფასებინათ (რაც გარდაუვალს გახდიდა სანქციებს) ჰიტლერის აქცია. საინტერესოა, რომ იმავე პერიოდში სამივე სახელმწიფოს წარმომადგენლები მორჩილად დათანხმდნენ გერმანიის მოთხოვნას ჰააგის ტრიბუნალი-

სათვის გადაეცათ საფრანგეთ-საბჭოთა კავშირის 1935 წლის შეთანხმება.

როდესაც 1936 წელს, ესპანეთის მთავრობამ ერთა ლიგის ასამბლეაზე გერმანიაციტალიის ინტერვენციის საკითხი დააყენა, სწორედ დემოკრატიულმა სახელმწიფოებმა ამოიღეს იგი დღის წესრიგიდან და სახელდახელოდ შექმნილ ე.წ. „ჩაურევლობის კომიტეტს“ გადაულოცეს. მიუხედავად იმისა, რომ 1938 წლისათვის ეჭვს აღარ ტოვებდა ჩეხოსლოვაკიის ანექსიაზე ჰიტლერის გეგმა, ლიგამ დღის წესრიგიც კი არ შეიტანა ე.წ. „სუდეტის კრიზისისა“ და ჩეხოსლოვაკიის საზღვარზე გერმანიის ჯარის კონცენტრაციის საკითხი. უკანასკნელი რეზონანსული აქცია იყო ერთა ლიგიდან საბჭოთა კავშირის გარიცხვა.

NANA KANKAVA

THEORETICAL-METHODOLOGICAL AND HISTORICAL FRAMEWORK OF GLOBAL MECHANISMS OF INTERNATIONAL CONFLICT SETTLEMENT

Summary

Attempts to settle international conflicts begin with the establishment of the Westphalian system, which actually laid the foundation for a new era in the international community and lasted almost until the end of the First World War. This European system was the framework of European governance. It was a way to establish, reinforce and monitor a certain social order. Its basis was the principle of statehood and sovereignty.

Statehood meant that the world was divided into territorial divisions, each of which was governed by an independent government. This modernist state was a centralized, formally organized public governmental apparatus that exercised a legal monopoly in the form of armed violence within the borders of its jurisdiction.

The main goal of the main actors of the world politics of that period was to prevent a tragic war similar to the First World War. For this, it was decided to study all the reasons that led to the start of the conflict, as a result of which several reasons were identified. It was established that the states actively engaged in secret diplomacy, arms competition, military nationalism, and the states chose allies only for personal gain.

In order to avoid conflicts in the future, it was decided that an international organization should be established, which would encourage open diplomacy, disarmament, encourage

collective security, and reduce the desire of countries to start conflicts in the future by increasing possible negative consequences.

Key words: Treaty of Westphalia, international relations, World War I, statehood, sovereignty.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ჯავახიშვილი ივ., „საქართველოს საზღვრების პრობლემა მე-20 საუკუნის I ნახევარში“, ნაწილი 2, (საქართველოს პარლამენტის ეროვ. ბიბლიოთეკა), 226 გვ. თბ., 2019.
2. სანიკიძე გ., კილურაძე ნ., „თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობები: მსოფლიო პოლიტიკის გლობალიზაცია“ (სახელმძღვანელო სოციალ. მეცნ. მაგისტრანტებისათვის), რედ.: ლია კაჭარავა; ფონდი ღია საზოგადოება - საქართველო, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბ., 2001.
3. ჩალაფეიქრიშვილი ვ., „მსოფლიო ეკონომიკური წესრიგის გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე“ (სადისერტაციო ნაშრომი). თსუ, თბ., 2013.
https://www.tsu.ge/data/file_db/library/chalapeikrishvili_msoplio.pdf;
4. Kant I., *Perpetual Peace: A Philosophical Sketch*. Mount Holyoke College. 2008.
5. F.S Northedge, *The League of Nations: Its Life and Times, 1920–1946* (1986) p 10
6. The League of Nations – Karl J. Schmidt. *American History*. 10 December 2013.
7. The League of Nations: a retreat from international law?. *Journal of Global History*. 10 December 2013
8. J. A. Thompson, „Lord Cecil and the pacifists in the League of Nations Union“. *Historical Journal* 20#4 (1977): 949-959.
9. Christof Heyns, „The Preamble of the United Nations Charter: The Contribution of Jan Smuts“. *African Journal of International and Comparative Law* vol 7 (1995): pp 329.
10. ცინცაძე ს., „დიპლომატია რიშელიედან გორბაჩოვამდე“, თბ., 2016.